

УДК 82-1/-9

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2025.2.1>**Сергій БАТУРА**

кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії держави і права та конституційного права,
Навчально-науковий інститут права імені князя Володимира Великого

ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»,

s.batura.writer@gmail.com

ORCID: 0009-0009-0404-723X

КОЛЕКТИВНА П'ЕСА-ПЕЧВОРК: СПЕЦИФІКА НОВІТНЬОГО ЖАНРУ

Ця стаття присвячена спробі наукового обґрунтування теорії новітнього літературного жанру – колективна п'еса-печворк, як піджанру колективного літературного печворку. У дослідженні запропоновано визначення новітнього жанру у вузькому та широкому сенсах, розроблено його загальну схематичну конструкцію, визначено структуру та виокремлено низку характерних ознак. На прикладі деяких драматичних жанрів окреслено перебіг їх модифікацій та трансформацій, розглянуто умови набуття ними нових функцій та зосереджено увагу на процесах жанрових дифузій. Описано передумови виникнення колективної п'еси-печворк, зокрема наголошено на впливі розвитку сучасних комунікативних процесів та глобалізації в цілому. На прикладі літературного експерименту, що полягає у написанні колективної п'еси-печворк «Босорка», організованого автором цієї статті, зроблена спроба продемонструвати особливості практичного втілення новітнього жанру.

Метою статті є здійснення спроби наукового обґрунтування специфіки новітнього літературного жанру – колективна п'еса-печворк. Задля реалізації визначеної мети постає необхідність у розв'язанні наступних завдань: дати визначення новітньому літературному жанру – колективна п'еса-печворк, вивчити специфіку зазначеного жанру, запропонувати його схематичну конструкцію, виокремити основні ознаки новітнього літературного жанру.

Наукова новизна теми полягає у тому, що запропоновано новітній літературний жанр – колективна п'еса-печворк, виокремлено його особливості та окреслено шляхи практичного втілення. Результати подальшої апробації новітнього жанру потребуватимуть додаткового вивчення, що зумовлює актуальність і новизну здійсненого у статті дослідження.

Встановлено, що новітні комунікативні процеси дають поштовх для появи та розвитку новітніх жанрів.

З'ясовано, що одним із таких жанрів є колективна п'еса-печворк, яку можна вважати піджанром колективного літературного печворку. В його основу покладено принцип об'єднання великої кількості авторів для створення єдиних драматичних текстів, що складають сукупність різножанрових доробків (актів або п'ес), об'єднаних спільною темою, ідеєю, ключовим персонажем та місцем подій.

Висновки. Результатом даної наукової розвідки є обґрунтування новітнього літературного жанру колективна п'еса-печворк, яка може розглядатися у широкому та вузькому сенсах і характеризується, зокрема, такими ознаками: за формою є драматичним твором призначеним для постановки на сцені та включає його основні характеристики; створюється колективом авторів, кількість яких необмежена; має великий обсяг драматичного тексту; може складатися з великої кількості актів та окремих п'ес, створених співавторами колективної п'еси-печворк на основі прологу та концепції до драматичного твору; містить багато сюжетних ліній, розмаїття персонажів; об'єднує різножанрові за змістом (комедію, драму, трагедію, трагікомедію, фарс, трагіфарс, мелодраму, водевіль, містерію, міраклі, мораліте, феєрію тощо) драматичні доробки (акти або п'еси) багатьох співавторів; усі доробки об'єднані навколо літературного ядра – прологу та концепції до колективного драматичного твору; пролог втілює тему та ідею твору, окреслює головного персонажа (персонажів), зображує його художній світ, спільне місце (місця) подій, містить художні деталі; об'єднує різні стилі й погляди багатьох авторів в єдиний колективний драматичний доробок; окремі драматичні доробки співавторів (акти або п'еси) можуть писатися різними мовами.

Перспективу майбутніх досліджень вбачаємо у подальшому обґрунтуванні новітнього жанру та всебічному вивченні результатів проведення літературного експерименту, що передбачає написання колективної п'еси-печворк «Босорка».

Ключові слова: літературний жанр, колективний літературний печворк, колективна п'еса-печворк, ознаки колективної п'еси-печворк, структура колективної п'еси-печворк, конструкція колективної п'еси-печворк.

Serhii Batura. COLLECTIVE PLAY-PATCHWORK: SPECIFICS OF THE LATEST GENRE

This article attempts to provide scientific evidence for the theory of the latest literary genre: collective play-patchwork. This is a new subgenre of collective literary patchwork. The study offers a new definition of the latest genre in both a narrow and a broad sense, develops its general schematic design, defines its structure, and identifies a number of characteristic features. Using several dramatic genres as examples, the course of their modifications and transformations is outlined, the conditions for the acquisition of new functions are considered, and attention is drawn to the processes of genre diffusion. The conditions for the emergence of a collective play-patchwork are described, with particular reference to the influence of the rapid development of modern communication processes

and globalization trends. An attempt is made to demonstrate the features of practical implementation of the latest genre on the example of the literary experiment consisting in writing a collective patchwork play «Bosorka», which was organized by the author of this article.

The purpose of the article is to scientifically substantiate the peculiarities of the newest literary genre – collective play-patchwork. To achieve this goal, it is necessary to solve the following tasks: to define the newest literary genre – a collective play-patchwork, to study the peculiarities of this genre, to propose its schematic structure, and to highlight the main features of the newest literary genre.

The scientific novelty of the subject is based on the fact that here the newest literary genre – collective play-patchwork is proposed, its peculiarities are highlighted, and the ways of its practical implementation are suggested. The results of further testing for the latest genre will require some additional study, which will determine the relevance and novelty of the research implemented in the article.

The latest communication processes give impetus to the emergence and development of new genres, as has been revealed.

It turns out that one of these genres is collective play-patchwork, which can be considered a subgenre of collective literary patchwork. The basic principle is to bring together numerous authors to create common dramatic texts that make up a series of different genre works (acts or plays) that are united by a common theme, premise, idea, main character, sequence of events, and setting.

The summary. The result of this research is the substantiation of the latest literary genre collective play-patchwork. This can be considered in a broad and narrow sense and is characterized by the following features: by form, it is a dramatic work, which is intended for playing on stage and includes its main characteristics; which is created by a team of authors, the number of which is unlimited; having a large volume of dramatic text; which can consist of numerous acts and individual plays created by co-authors of a collective play-patchwork based on the prologue and concept to a dramatic work; contains many storylines and a variety of characters; combines different genres in content (such as comedy, drama, dramedy, tragedy, tragicomedy, farce, tragifarce, melodrama, vaudeville, mystery, miracle, moralite, extravaganza, etc.), which allows many dramatic improvements (acts or plays) of many co-authors; these works are united around the literary core – the prologue and the concept of a collective dramatic work; the role-playing game embodies the theme, premise, and common idea of the work, which outlines the main character (s), depicts one's artistic world, the common setting (s) and sequence of events, and contains common artistic details; it shall combine the different styles and views of many authors into a common collective dramatic heritage; in the same time, individual dramatic works made by co-authors (acts or plays) can be written in different languages.

We see the prospect of future research in further substantiation of the newest genre and a comprehensive study of the results of the recent literary experiment of writing a collective play-patchwork «Bosorka».

Key words: literary genre, collective literary patchwork, collective play-patchwork, collective play-patchwork attributes, structure of a collective play-patchwork, construction of a collective play-patchwork.

Постановка проблеми. Сучасні глобалізаційні процеси торкаються всіх сфер суспільного життя, не залишаючи осторонь і літературу. Остання не лише осмислює та віддзеркалює новітні світові проблеми, а й зазнає значного впливу глобальних процесів, зокрема, у сфері розвитку засобів комунікації. Інтернет, різноманітні соціальні мережі, літературні платформи полегшують спілкування між людьми, забезпечують обмін досвідом, стимулюють до творчості та співпраці. Це своєю чергою сприяє появі нових літературних течій, жанрів, забезпечує жанрову дифузю й, відповідно, створення новітніх типів творів, проведення літературних експериментів та впровадження творчих інновацій. Слід погодитись з І. Лімборським у тому, що глобалізаційні процеси також дають можливість виявити та «почути окремі «голоси», які донедавна не помічалися» [17, с. 54]. Як бачимо, комунікативна складова сучасних світових інтеграційних тенденцій залишає свій відбиток на літературі в цілому та спричиняє виникнення інноваційних способів колективної літературної співпраці й зародження відповідних літературних жанрів, або модифікацію вже усталених.

Зокрема, одним із таких сучасних жанрів, поява якого стала можливою завдяки запровадженню широкого спектра новітніх засобів комунікації між авторами, є колективний літературний печворк. В його основу покладено принцип створення єдиного художнього полотна, шляхом співпраці багатьох письменників, в тому числі з різних куточків планети. Слід зазначити, що «під колективним літературним печворком можна розуміти тип літературного твору, що поєднує в собі сукупність різножанрових доробків, створених групою авторів на основі спільної теми та ідеї, втілених у пролозі з прив'язкою до ключового персонажа (персонажів), його художнього світу та спільного місця подій» [3, с. 14]. Своєю чергою, практичне втілення колективного літературного печворку, як жанру сучасної масової літератури (шляхом проведення масштабних літературних експериментів), дає підґрунтя стверджувати про можливість його трансформації у низку піджанрів. До останніх, на думку автора цієї статті, слід віднести колективний роман-печворк, колективну п'єсу печворк та колективний кіносценарій-печворк. Варто зазначити, що першим в Україні колективним романом-

печворк стала електронна книга «Босорка» [7], створена завдяки співпраці 228 авторів, які представляють широку географію. Колективний доробок склав 2833 сторінки та був визнаний Національним реєстром рекордів України в категорії «Мистецтво» у трьох номінаціях: «Найбільший колектив авторів електронної книги», «Найбільша кількість сторінок електронної книги», «Перший колективний роман-печворк «Босорка»» [27, 28]. Зазначений літературний експеримент створив підвалини для подальшої творчої колаборації авторів, в результаті чого триває процес написання низки колективних романів-печворк, зокрема, «The Mysterious Ten», «When Time is short», «Врятувати Білобога», а також колективної п'єси-печворк «Босорка».

Дана стаття присвячена спробі наукового осмислення теоретичної моделі колективної п'єси-печворк, як піджанру колективного літературного печворку. Враховуючи динамічність сучасних процесів жанрової трансформації у царині драматургії та появу новітніх тенденцій створення драматичних текстів великою кількістю авторів (зокрема, шляхом проведення літературного експерименту написання колективної п'єси-печворк «Босорка» [4]), виникає необхідність теоретичного осмислення новітнього літературного жанру та визначення його місця серед жанрів драматургії, що вже існують. Усе вищезазначене зумовлює **актуальність** наукових розвідок на окреслену тематику та спричиняє потребу формулювання дефініції колективної п'єси-печворк, виокремлення її основних ознак.

Аналіз досліджень і публікацій. На сучасному етапі вивченню проблематики літературних жанрів присвячено роботи багатьох вітчизняних вчених. Наприклад, систематизацією літературної жанристики з огляду на її історичний розвиток та сучасний стан займається А. Ткаченко. Тенденціям сучасної генології, зокрема, проблемам виникнення, трансформації, типології та функціонування літературних жанрів в історичній проєкції свої роботи присвятили О. Кеба, П. Шулик, І. Голубішко, В. Кшевецький, І. Салтанова, Т. Івасишена, А. Лаврова, Н. Ситник та інші. Вивчення розвитку жанрів драматургії на межі ХХ–ХХІ століття, а також жанрових трансформацій та модифікацій, зокрема, є сферою наукових інтересів Є. Васильєва. Окремим жанрам драматургії присвятили свої роботи О. Лілова, К. Олійник, В. Атаманчук, Г. Ступницька, М. Кудрявцев, Я. Поліщук, З. Родчин, О. Кобзар, Ж. Бортнік та інші. Зокрема, жанр трагедії в українській драматургії є предме-

том дослідження В. Атаманчук. Генезі, еволюції та тенденціям розвитку жанру комедія приділяє увагу М. Кудрявцев. Знакові атрибути трагікомедії та еволюція жанру стали предметом дослідження З. Родчин, О. Кобзар, Ж. Бортнік. Проблемам світової літератури та глобалізації присвячено монографію І. Лімборського. Разом з тим, поява нових типів творів і загалом новації в літературі зумовлюють потребу подальших наукових пошуків у царині генології.

Метою статті є здійснення спроби наукового обґрунтування специфіки новітнього літературного жанру – колективна п'єса-печворк.

Задля реалізації визначеної мети постає необхідність у розв'язанні наступних **завдань**:

1. Дати визначення новітньому літературному жанру – колективна п'єса-печворк;
2. Вивчити специфіку зазначеного жанру;
3. Запропонувати його схематичну конструкцію;
4. Виокремити основні ознаки новітнього літературного жанру.

Методологія дослідження. Для теоретичного дослідження колективної п'єси-печворк як новітнього жанру застосовується низка загальнофілософських та спеціальнонаукових методів. Зокрема, метод аналізу і синтезу (з метою виявлення окремих ознак колективної п'єси-печворк та окреслення її схематичної конструкції); описовий метод (для опису літературного експерименту, спираючись на концепцію до колективної п'єси-печворк «Босорка» та прологу до неї); метод узагальнення (з метою створення загальної схематичної конструкції колективної п'єси-печворк); історичний метод (для простеження загальних тенденцій модифікації та трансформації основних жанрів драматургії); структуралістський метод (з метою виявлення основних складових колективної п'єси-печворк, встановлення зв'язків між різними її частинами); метод індукції (для формулювання широкого та вузького визначень новітнього жанру – колективна п'єса-печворк).

Виклад основного матеріалу досліджень. Глобалізаційні процеси не пройшли осторонь сучасної драматургії, що зазнає постійних видозмін в царині жанрів пристосовуючись до умов сьогодення. Поглиблення та спрощення комунікативних процесів між різноманітними творчими спільнотами, створення умов для обміну театральними традиціями, стилями, техніками сприяють появі новітніх драматичних жанрів, або надають нового змісту тим, що вже існують.

Протягом історії розвитку драми, як родової категорії літератури, відбувалась постійна зміна її жанрової специфіки, проводились експерименти, простежувалось відмирання та поява нових жанрів, набуття ними додаткових функцій, що призводило до процесів модифікацій та трансформацій, а також жанрових дифузій. Як зазначає І. Голубішко, це пов'язано із тим, що «незмінними завжди залишаються основні родові категорії літератури – епос, лірика і драма, а їхнє жанрове наповнення в процесі літературного розвитку трансформується, що викликає необхідність по-новому оцінювати жанрові рамки, ієрархію жанрів, їхнє співвідношення між собою» [10, с. 39].

Процеси модифікації або трансформації торкнулися майже усіх жанрів драматургії. Зокрема, Є. Васильєв висловлює слушну думку, що архаїчних жанрів драми, зокрема, містерії, міраклю, мораліте тощо, не оминули «процеси жанрових модифікацій» [8, с. 53]. Так, яскравим прикладом жанрової модифікації можна вважати середньовічну містерію, яка у XX столітті «перестає бути суто формою релігійного дійства й набуває якості метажанру, що зумовлює перехід із релігійної сфери до світської та, на противагу дидактичному, набуває естетичного навантаження» [19, с. 18].

Подібних жанрових модифікацій зазнає й жанр мораліте, пік популярності якого, зокрема в Англії, припав на другу половину XVI ст. Як зазначає О. Лілова, «цей жанр можна вважати репрезентативним не лише в аспекті середньовічної християнської ідеології, але й середньовічної художньої образності, в основі якої лежить прагнення митця виразити абстрактне уявлення через конкретний образ, візуалізувати ідею, надавши їй фізичного (зазвичай, тілесного) виразу» [16, с. 79]. Подальший розвиток цього жанру призводить до його модифікацій та набуття таких ознак, як тяжіння до реалізму (на противагу алегоричності), частковий відхід від суто дидактичного характеру, зміни форми подачі матеріалу (від віршованої до прозової). Попри це жанр мораліте продовжує своє існування в сучасній драматургії, загострюючи увагу на моральних проблемах сьогодення, а його модифіковані форми передбачають поєднання різних стилів і технік. Своєю чергою, в результаті модифікації «містерія починає існувати на межі жанрів як синтетичне утворення, проявляє інтенції «допомагати» іншим жанрам» [19, с. 18].

Отже, архаїчні жанри драматургії адаптувались до змін епохи, позбавившись пере-

важно морально-дидактичного характеру та втілюючи більше свободи щодо відображення дійсності. Своєю чергою, певних трансформацій зазнали й такі жанри, як трагедія, комедія, трагікомедія. Як зазначає Є. Васильєв, вони «не переривали своєї історії..., а лише видозмінювались із кожною новою театральною добою» [8, с. 53].

Зокрема, трагедія як жанр драматичного роду, зародившись в епоху античності, неодноразово зазнавала еволюційних змін. Від початку свого існування основним завданням цього жанру було відображення переважно морально-етичних та суспільних проблем, порушення яких мало на меті викликати у глядача почуття страху та жалю. Подальша трансформація жанру пов'язана з набуттям ним дидактичних функцій, а також з тематичними змінами трагедії та зміщенням акцентів стосовно природи конфліктів між особистістю та навколишнім світом, що призводить до страждань останньої й, зрештою, трагічної розв'язки. Загалом, зміна векторів цивілізаційного розвитку безпосередньо впливала на трансформацію жанру трагедія та його різновидів, що адаптувались до викликів конкретних епох, набуваючи нових ознак, при цьому залишаючись незмінними у своїх фундаментальних естетичних засадах. У цьому сенсі слід погодитись з В. Атаманчук у тому, що трагедія «засновується на дисгармонійному співвідношенні між частиною і цілим, яке стає джерелом трагедійного конфлікту, оскільки трагедійний герой, будучи втіленням одиничного, намагається видозмінити суть загального, і тому стикається з невідоланими йому перешкодами... Життя трагедійного героя визначається взаємодією чинників, що не підлягають волі окремої людини, і самої людської особистості» [1, с. 4]. При цьому, як зауважує Я. Поліщук, «трагедія зображує могутню волю людини, що бунтує проти стихії хаосу,... а діалектика трагедії проявляється в її сповненій життя наснаженості. Сила такої драми не в трагічності, а в трагічному оптимізмі...» [21, с. 115].

На відміну від трагедії, «комедія – це жанр драми, в якому дія, характери, ситуації постають у смішних формах, а конфлікти здебільшого закінчуються щасливо» [26, с. 105]. Водночас як і жанр трагедія, комедія має глибинні античні корені. Ще у своїй «Поетиці» давньогрецький філософ Арістотель визначав її як «зображення всього порівняно поганого в людині. При цьому вади відтворюються не в усій їх повноті, а лише тою мірою, в якій смішне є частиною неподобного; бо смішне – це яка-небудь помилка або неподоб-

ство, тільки не шкідливе і не згубне» [14, с. 46]. Подальший розвиток комедії, відображаючи дух конкретних історичних епох, ознаменувався трансформаційними процесами та появою численних різновидів цього жанру, зокрема: античної комедії, комедії-балету, побутової комедії, комедії масок або комедії дель арте, комедії ідей, комедії інтриги чи комедії становища, комедії «плаща і шпаги», сатиричної комедії, сентиментальної комедії, ученої комедії тощо» [15, с. 178]. Водночас попри трансформаційні процеси, які безпосередньо торкнулися характерних особливостей як форми, так і змісту жанру комедії та появу її численних різновидів, на сучасному етапі для більшості останніх характерними залишаються глибинний підтекст і метафоричність образів, що роблять її надзвичайно актуальною. Загалом, як слушно зазначає у своєму дисертаційному дослідженні Г. Ступницька, для комедії продовжує бути характерною «гумористична, жартівлива, іронічна, кумедна, пародійна, карикатурна, курйозна, гротескна, інвективна, саркастична емоційна спрямованість, комічний чи сатиричний синкретичний характер, правдива чи символічна логіка зображеного, процес жанрологічної взаємодії та модифікації» [25, с. 27].

Ще одним драматичним жанром, якого торкнулися процеси жанрових трансформацій є жанр трагікомедії. Для нього «очевидна когерентність елементів трагедії й комедії», що характеризується злиттям останніх [22, с. 18]. Як зазначає З. Родчин «в основі її жанроутвору лежить трагікомічне сприйняття драматурга, а також трагікомічний характер конфлікту» [22, с. 18]. При цьому, конфлікт попри свою серйозність та трагічність наслідків, постає з елементами комічного, що дозволяє зменшити загальну напругу у драматичному творі. Зважаючи на вищевикладене, слід погодитися з О. Кобзар, яка виокремлює наступні ознаки трагікомічного жанру: «поєднання смішних і серйозних сцен, героїчних і комічних характерів, заплутану дію з несподіванками, роль випадку в долі персонажів, що є не повноцінними характерами, а певними типами» [13, с. 39]. Загалом, звертаючись до «Словника театру» П. Паві, можна констатувати, що цей змішаний жанр «намагається поєднати величне з гротескним і пояснити існування людини засобами різючих контрастів» [20, с. 542]. Досягнувши свого апогею, на світанку епохи Відродження та «ставши спочатку провісницею, а потім суперницею класичної трагедії» [20, с. 542], подібно до розглянутих вище жанрів на всіх етапах історії свого розвитку трагікомедія пристосову-

валася до умов сучасності, набуваючи тих чи інших трансформаційних ознак. На цих етапах для неї характерне зображення різних подій: «зустрічей, примирення, непорозуміння, галантних історій... та надання переваги видовищності, дивовижності, героїзму, патетиці тощо» [20, с. 542]. Загалом трагікомедія залишається доволі поширеним жанром, оскільки здатна викликати як сміх, так і співчуття до героїв, поєднуючи трагічні події зі щасливим кінцем. В її лоні, як і в інших описаних вище жанрах, можуть порушуватися складні моральні та соціальні проблеми, що відображають неоднозначне сприйняття реальності. До того ж як зазначає Ж. Бортнік, з цією метою «для зображення гострого відчуття трагічності драматурги активно залучають абсурдистську естетику, де зближення трагічного та комічного є засадничою основою» [5, с. 74].

Як бачимо, розглянуті вище процеси модифікації та трансформації драматичних жанрів були й залишаються досить динамічними. Культурні та світоглядні зміни в суспільстві, а також мінливе розуміння естетичного зумовлюють появу нових типів літературних творів та урізноманітнюють як їхній зміст, так і форму подачі. На сучасному етапі, у процесах трансформації та модифікації драматичних жанрів значну роль відіграє глобалізація, що виступає каталізатором впровадження різноманітних новацій у царині драматичних текстів та їх постановки на сцені. Своєю чергою, модернізація підходів до написання п'єс стимулює появу різноманітних літературних експериментів. Як вже зазначалося вище, одним з таких експериментів можна вважати створення групою авторів колективної п'єси-печворк «Босорка», що став продовженням вже успішно реалізованого проєкту «Босорка», в результаті якого відбулася апробація створення першого в Україні колективного роману-печворк «Босорка» [3, с. 13]. Обидва літературні експерименти були ініційовані автором цієї статті з метою впровадження, обґрунтування та розкриття потенціалу новітнього літературного жанру – колективний літературний печворк. Слід зазначити, що термін «печворк» (англ. «patchwork»), походить від двох англійських слів: «patch» (шматочок, клаптик) та «work» (робота, дія). Згідно з кембриджським електронним словником термінів, «patchwork» – «це клаптикова ковдра, виготовлена шляхом зшивання багатьох менших шматочків тканини з різними візерунками та кольорами» [12].

За аналогією до використання техніки створення клаптикової ковдри з різноманітних шматочків тканини у текстильній про-

мисловості, в основу колективного літературного печворку, як новітнього літературного жанру покладено принцип колективного створення єдиного літературно «полотна» (доробку) великою кількістю авторів, шляхом об'єднання їхніх різних за жанром та стилем творів у цілісну художню «ковдру-печворк» на основі заздалегідь обумовлених теми, ідеї твору, ключових персонажів та місць подій, прописаних та розкритих у пролозі й концепції до колективного твору. Враховуючи вищевикладену специфіку новітнього літературного жанру, на думку автора цієї статті, колективний літературний печворк може бути реалізований у низці піджанрів, зокрема, колективному романі-печворк, колективній п'єсі-печворк та колективному кіносценарій-печворк (див. рис. 1).

При цьому, як показала практика, найбільшу свободу у створенні власних доробків, що складають єдиний художній твір, співавтори реалізують у контексті написання колективного роману-печворк, оскільки останній дозволяє поєднувати різножанрові доробки, як за формою (оповідання, новела, есе, п'єса, вірш, поема тощо), так і за змістом (фантастика, фентезі, детектив, гумор, сатира, трилер тощо).

З одного боку, подібно до колективного роману-печворк, колективна п'єса-печворк, як форма драматичного твору, дозволяє створення власного текстового простору великою групою авторів, шляхом поєднання у собі

значної кількості різножанрових доробків (актів та окремих п'єс), що загалом складають колективну-п'єсу печворк (див. рис. 2 та рис. 3). З іншого боку, на відміну від великого епічного жанру колективний роман-печворк, який майже не має обмежень у власному створенні, колективна п'єса-печворк та колективний кіносценарій-печворк вимагають дотримання чіткої специфіки форми подачі письмового тексту.

Звертаючись до етимології терміну «п'єса», (з фр. – шматочок, частина), під останньою слід розуміти «драматичний твір, призначений для показу на сцені, іноді для читання» [23, с. 100], або «різновид драми, в основі якої – конфлікт серйозного, складного і яскравого характеру» [18, с. 533]. При цьому П. Паві наголошує на таких її характерних особливостях, як «компонування діалогів та монологів» [20, с. 305], а також членування на акти (дії), з метою «композиційного поділу п'єси на приблизно рівні частини залежно від часу та розгортання дії» [20, с. 27].

Колективна п'єса-печворк, як драматичний твір, призначений для постановки на сцені, також складається з актів, які своєю чергою містять окремі яви (картини). Однак, на відміну від класичної п'єси на кілька актів (дій), вона може складатися з великої кількості пов'язаних між собою актів, або окремих п'єс, що своєю чергою можуть включати один і більше актів. Кожен акт колективного драматичного твору, або окрема п'єса, як його скла-

Рис. 1. Трансформація колективного літературного печворку у піджанри

Рис. 2. Структура колективної п'єси-печворк з поділом на акти, авторами кожного з яких є окремі драматурги

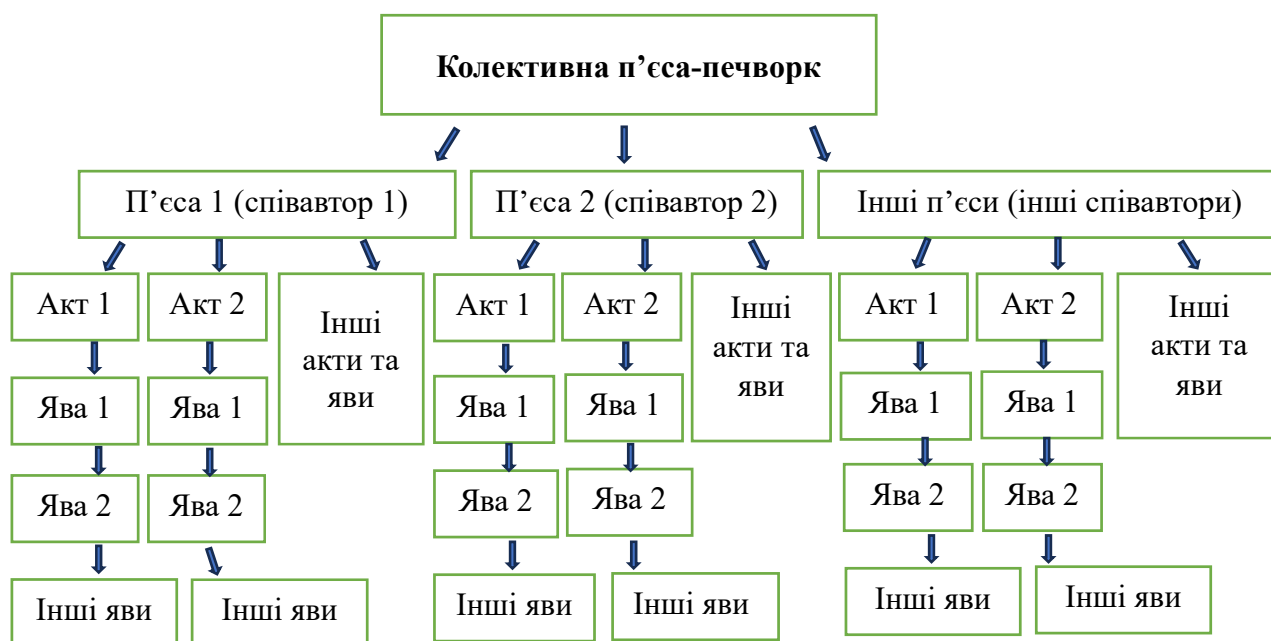

Рис. 3. Структура колективної п'єси-печворк з поділом на п'єси, авторами кожної з яких є окремі драматурги

дова, створюється конкретним співавтором у своєму жанрі та стилі, що дозволяє застосовувати широкий вибір виражальних засобів та різноманітних прийомів і робить загальне полотно колективної п'єси-печворк надзвичайно строкатим. Загалом, колективна п'єса-печворк являє собою складний за своєю архітектонікою багатосюжетний, багатожанровий (може включати комедію, драму, трагедію, трагікомедію, фарс, трагіфарс, мелодраму, водевіль, містерію, міраклі, мораліте, феєрію тощо) драматичний доробок створений великою кількістю авторів на основі прологу та концепції до колективного твору.

Слід зазначити, що у межах реалізації художнього задуму колективної п'єси-печворк, кожен окремий доробок (акт або п'єса), як частина спільного художнього твору може мати тектонічну, або атектонічну будову. Це означає, що окремий співавтор колективного твору самостійно вирішує чи передбачатиме його доробок наявність, або відсутність таких елементів композиції як експозиція, зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка, епілог. Окрім цього, автор на власний розсуд визначає кількість художніх персонажів залучених до написання твору. Незмінною залишається лише умова взаємодії цих персонажів з ключовим персонажем (персонажами) з прологу до колективної п'єси-печворк. Допускається створення окремими співавторами власних доробків у формі моноп'єси, для якої характерним є не лише наявність «суб'єкта дії», а й присутність умовного пер-

сонажа, який сприймається останнім у його рефлексії, що надає додаткових поштовхів для розвитку внутрішнього конфлікту окремому твору [6, с. 124]. Наявність моноп'єси, як складових колективної п'єси-печворк, свідчить про застосування широкого інструментарію, який здатні використовувати співавтори під час створення колективного доробку. Окрім цього включення монодрам у цілісний текст колективної п'єси-печворк забезпечує охоплення максимальної кількості підходів до прочитання семантики образів створених у драматичному творі та розкритих на сцені.

Залежно від концепції до колективної п'єси-печворк події у кожній її складовій (окремому акті чи п'єсі) можуть бути не пов'язані хронологічно, включати ретардації, або являти собою низку подій, які послідовно розгортаються в часі. Також сюжет колективної п'єси-печворк може базуватися на концентричному принципі, тобто розгортатися довкола центральної події, або групи подій.

У випадку коли у колективній п'єсі-печворк відбувається нелінійний розвиток подій вона може нагадувати п'єсу-колаж. Водночас на відміну від останньої, яка пишеться одним драматургом (наприклад, п'єса Сари Кейн «Психоз 4.48» [29]), колективна п'єса-печворк створюється багатьма авторами. І хоча обидва типи творів складаються з окремих частин, які відрізняються своїм стилем й організацією думки, вони утворюють цілісний літературний доробок, який «все більше нагадує створення єдиного конструкта з різнорідних

елементів» [9, с. 67]. Разом з тим, визначальною особливістю п'єси-колаж є відсутність єдиної тематики (можуть використовуватися фрагменти різноманітних текстів, часто не пов'язаних між собою), що не притаманно колективній п'єсі-печворк, цілісність якої забезпечується єдиною темою, ідеєю, наявністю ключового персонажа (персонажів), спільного місця (місць) подій визначених в концепції та втілених у пролозі до колективного твору. Загалом, поява зазначених різновидів п'єс реалізує новаторську драматичну форму та вкотре підтверджує динамічність процесів жанрової трансформації сучасної драматургії.

Не зважаючи на жанрово-стильову свободу у реалізації художнього задуму співавторами колективної п'єси-печворк, останнім слід враховувати специфіку драматичних творів, що реалізуються на сцені через дію за допомогою діалогів та монологів. На відміну від художніх доробків створених в інших жанрах, у п'єсі час та простір розгортаються безпосередньо на сцені в межах театральної постановки, тобто обмежуються сценічним часом. Як зазначає А. Жуковець, «хронотоп драматичного твору є особливим різновидом художнього хронотопу... Поза межами дій час може розгортатися так, як завгодно автору: між діями може пройти так багато часу, як визначає автор» [11, с. 168]. Окрім врахування особливостей хронотопу драматичного твору, при написанні власних доробків співавтори колективної п'єси-печворк мають дотримуватись й інших загальних канонів створення п'єс, зокрема: розкриття характерів персонажів через діалоги та монологи; використання ремарок для опису міміки, жестів, настроїв героїв, мінімізації авторської мови; врахування загальної специфіки драматичного тексту тощо. Стосовно останнього, слід погодитися з І. Струк у тому, що «у драматичному тексті перевага надається простим реченням, навіть при вираженні складної думки, що сприяє створенню ілюзії спонтанності комунікативної взаємодії, наближеної до життєвої ситуації. Пріоритетний вибір простих речень і коротких реплік може бути пов'язаний з тим, що при слуховому сприйнятті до адресата (глядача) доходить лише та інформація, що не потребує складного декодування» [24, с. 32].

З метою практичної апробації новітнього літературного жанру колективна п'єса-печворк, спроба наукового обґрунтування якого запропонована вище, автором цієї статті було організовано літературний експеримент з написання колективного драматичного твору «Босорка». Для цього ним було

зібрано команду драматургів, які представляють широку географію, написано пролог до колективної п'єси-печворк під назвою «Босорка. Нерозділене кохання» [2], розроблено концепцію до колективного твору, а також запропоновано перелік орієнтовних тем для написання співавторами власних драматичних доробків (одноактних п'єс).

За художнім задумом автора цієї статті, «колективна п'єса-печворк «Босорка» – це історія про карпатську відьму-босорку Євдокію Іванівну, яка проживає в селі Старі Мухомори. Босорка відома на всю країну чаклунка і до неї звідусіль приїждять люди задля розв'язання різноманітних проблем. Хтось шукає здоров'я, кохання, дружби, успіху у справах. Дехто розшукує близьких і позбавляється страхів. Комусь потрібне натхнення і відмова від дурних звичок, пристріту та багато іншого. Темою твору виступає розповідь про життєві історії людей, котрі приходять до босорки з метою розв'язання різного роду проблем, а ідеєю постає уславлення того, що кожен отримує по заслугі» [4].

Окрім цього, в концепції до колективної п'єси-печворк виокремлено низку завдань написання драматичного доробку. З поміж останніх слід виокремити: «розкриття багатогранності людської натури в різноманітних життєвих обставинах; уславлення мудрості та вірності власним життєвим принципам; зображення вічної боротьби добра і зла й багатолітності фіналу такого протистояння (комедія, трагедія, драма); популяризація загальноукраїнської та загальнослов'янської міфології, зміцнення віри в позитивні якості карпатської відьми, що здатна прийти на допомогу в безвихідній ситуації; розкриття багатогранного міфологічного персонажа босорки, її надприродних сил, позитивних і негативних рис, ставлення до людських проблем та способів їх розв'язання» [4]. Задля максимального досягнення цілісності колективного драматичного твору, як єдиного художнього полотна, в концепції було визначено та схарактеризовано ключового персонажа – босорку Євдокію Іванівну, описано її зовнішність, характер, побут, звички тощо; створено та змальовано спільне для всіх співавторів місце подій – село Старі Мухомори; описано зовнішній вигляд сцени, де відбуваються події – інтер'єр будинку босорки, куди співавтори у своїх п'єсах приводять власних героїв, щоразу взаємодіючи з ключовим персонажем – Євдокією Іванівною; запропоновано низку художніх деталей, які використовуються співавто-

рами при створенні їхніх художніх світів; визначено завдання для кожного автора при написанні його доробку [4].

Зазначена концепція повністю втілена автором цієї статті у пролозі до колективної п'єси-печворк «Босорка. Нерозділене кохання», який є комедією на одну дію. У ній до карпатської відьми Євдокії Іванівни, як ключового персонажа твору, приходять другорядні герої – подружжя Богдан і Марійка. Молодята з'являються не самі, їх приводить подруга – Катруся, що має намір розлучити пару. Однак босорка мудра чаклунка й зла не чинить, якщо того не вимагають обставини. Врешті, задум Катрусі залишається нереалізованим, конфлікт вирішується на користь подружжя, а пролог має щасливий фінал [2].

Отже, при написанні колективної п'єси-печворк завданням кожного автора є, на основі прологу, концепції та обраної теми із запропонованого орієнтовного списку, створити власний логічно завершений драматичний твір (п'єсу на одну дію) у своєму жанрі та стилі. Події у п'єсі кожного автора розгортаються на уніфікованій сцені, сценографія якої чітко прописана в концепції. Остання виступає спільним місцем подій, де герої співавторів колективної п'єси-печворк обов'язково взаємодіють з ключовим персонажем. Уніфікованість сценографії, дотримання єдиної теми, ідеї, завдань твору, однакове зображення карпатської відьми-босорки Євдокії та втілення авторами запропонованих художніх деталей, забезпечують цілісність колективної п'єси-печворк, а також дозволяють театралізацію окремих п'єс співавторів на різних сценах, охоплюючи широку географію, як єдиного колективного драматичного доробку.

Враховуючи вищевикладене, задля кращого розуміння алгоритму написання колективної п'єси-печворк, постає необхідність формулювання загальної схематичної конструкції новітнього жанру, що на думку автора статті, може мати наступний вигляд (див. рис. 4).

Варто наголосити, що в основу окресленої загальної схематичної конструкції новітнього жанру колективна п'єса-печворк було покладено розроблену раніше автором цієї статті схематичну конструкцію колективного літературного печворку [3, с. 9–10].

Підбиваючи підсумки, з-поміж ознак колективної п'єси-печворк, як новітнього літературного жанру, на думку автора статті, слід виокремити наступні:

1. За формою є драматичним твором призначеним для постановки на сцені та включає його основні характеристики (складається з

реплік персонажів, ремарок автора, містить список дійових осіб, передбачає наявність конфлікту, специфіку мови характерну для драматичних текстів тощо).

2. Створюється колективом авторів, кількість яких необмежена.

3. Має великий обсяг драматичного тексту.

4. Може складатися з великої кількості актів та окремих п'єс, створених співавторами колективної п'єси-печворк на основі прологу та концепції до драматичного твору. Драматичні доробки співавторів можуть бути поставлені як на одній сцені (послідовно, протягом певного часу), так і на різних сценах окремо одна від одної.

5. Містить багато сюжетних ліній, розмаїття персонажів.

6. Об'єднує різножанрові за змістом (комедію, драму, трагедію, трагікомедію, фарс, трагіфарс, мелодраму, водевіль, містерію, міраклі, мораліте, феєрію тощо) драматичні доробки (акти або п'єси) багатьох співавторів.

7. Усі доробки об'єднані навколо літературного ядра – прологу та концепції до колективного драматичного твору.

8. Пролог втілює тему та ідею твору, окреслює головного персонажа (персонажів), зображує його художній світ, спільне місце (місця) подій, містить художні деталі;

9. Об'єднує різні стилі й погляди багатьох авторів в єдиний колективний драматичний доробок.

10. Окремі драматичні доробки співавторів (акти або п'єси) можуть писатися різними мовами.

Висновки. Отже, народження новітнього жанру колективна п'єса-печворк, в основу якого покладено спільне написання драматичних творів великою кількістю авторів, стало відповіддю на загальні тенденції сучасної епохи, що характеризується широкими глобалізаційними процесами, зокрема у сфері розвитку засобів комунікації. Різноманітні способи віртуального спілкування дають можливості, зокрема драматургам, об'єднуватися для створення єдиних драматичних текстів, що складають сукупність різножанрових доробків (актів або п'єс), об'єднаних спільною темою, ідеєю, ключовим персонажем та місцем подій. Поява подібних колективних творів сприяє заго-стренню уваги суспільства на проблематиці порушеній у колективній п'єсі-печворк та допомагає виявити нові імена як у драматургії, так і в театральному мистецтві. Окремої уваги заслуговує подальша театралізація колективних драматичних доробків написаних у новітньому жанрі, що може стати

Формується група авторів (у тому числі з різних країн світу) для написання колективної п'єси-печворк. Визначаються тема й ідея драматичного твору. Обирається ключовий (ключові) персонаж та узгоджуються його основні характеристики. За потреби складається перелік другорядних героїв майбутньої колективної п'єси, які фігуруватимуть в історіях інших авторів, визначаються їхні основні характеристики та художні деталі. Узгоджується місце (місця) подій. За результатами обговорення складається концепція до колективної п'єси-печворк.

Відповідно до визначеної концепції, один з авторів пише пролог (зачин), у межах якого відображає тему, задум (ідею) драматичного твору і надає передумови майбутнім різножанровим літературним доробкам (актам, окремим п'єсам) співавторів колективної п'єси-печворк. У разі залучення авторів з різних країн світу пролог та концепція до колективного драматичного твору перекладаються відповідними мовами. Групою авторів вивчаються художній світ, зображений у пролозі та концепція до драматичного твору.

Складається перелік тем для написання окремих різножанрових драматичних творів (актів, окремих п'єс) співавторів колективної п'єси-печворк.

Окремо один від одного автори пишуть власні драматичні доробки (акти, окремі п'єси) у своєму жанрі, стилі, зі своїм сюжетом, його елементами, героями. Драматичні твори авторів неодмінно пов'язані з ключовим (ключовими) персонажем з прологу, його художнім світом і відповідають концепції. Співавтори колективної п'єси-печворк також можуть створювати, доповнювати, розширювати художні світи самих ключових персонажів.

Завершені історії авторів об'єднуються в цілісну колективну п'єсу-печворк в узгодженому порядку (зокрема, може враховуватися логічність, хронологія подій, або черговість написання тощо). Інтегрованість окремих драматичних доробків (актів, окремих п'єс) у цілісний колективний драматичний твір залежить від урахування художніх деталей, прописаних у пролозі та концепції. У разі створення різномовної колективної п'єси-печворк остання може потребувати перекладу мовами конкретних країн.

За необхідності, один автор може писати епілог до колективної п'єси-печворк, пов'язаний з ключовим персонажем (персонажами) або прологом.

Рис. 4. Загальна схематична конструкція новітнього жанру – колективна п'єса-печворк

окремим експериментом та породити новації в театральних постановках.

Виходячи із результатів здійсненої наукової розвідки, колективна п'єса-печворк, як піджанр новітнього жанру колективний літературний печворк, може розглядатися у вузькому та широкому сенсах. У широкому сенсі під колективною п'єсою-печворк слід розуміти багатоактний (або такий, що містить певну кількість п'єс) драматичний твір, котрий поєднує сукупність різножанрових за змістом доробків створених групою авторів на основі концепції та прологу до твору.

У вузькому сенсі під колективною п'єсою-печворк слід розуміти багатоактний (або

такий, що містить певну кількість п'єс) драматичний твір, котрий поєднує сукупність різножанрових за змістом (комедія, трагедія, драма, трагікомедія, мелодрама, фарс, водевіль, містерія, феєрія тощо) доробків, створених групою авторів на основі спільної теми, ідеї за умови взаємодії у власних текстах з ключовим персонажем (персонажами) у межах обумовленого місця (місць) подій прописаних у концепції та втілених у пролозі до твору.

Зазначені визначення не претендують на вичерпність, а новітній жанр колективна п'єса-печворк потребує проведення подальших досліджень та практичної апробації.

Література:

1. Атаманчук В. Жанр трагедії в українській драматургії 1910-1920-х років: ідейно-естетична парадигма: автореф. дис. канд. філол. наук: 10.01.01. К., 2007. 20 с.
2. Батура, С. Босорка. Нерозділене кохання. Пролог до колективної п'єси-печворк «Босорка». URL: <https://www.batura.com.ua/2025/06/26/prolog-do-kolektyvnoyi-pyesy-pechvork/>
3. Батура С. Колективний літературний печворк як новітній жанр літературного мистецтва. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Серія: Філологія*. 2024. Вип. 2 (12). С. 5–16. <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2024.2.1>
4. Батура С. Концепція до колективної п'єси-печворк «Босорка». URL: <https://www.batura.com.ua/2025/06/26/konczepczya-do-kolektyvnoyi-pyesy-pechvork-bosorka/>
5. Бортнік Ж. Деконструкція національних наративів: трагікомедія і трагіфарс (драматургія Л. Тимошенко, Лени Лягушонкової, В. Ченського). *Міжнародний філологічний часопис*. 2023. Vol. 14, № 3. С. 72–81.
6. Бортнік Ж. Монодрама як об'єкт теоретичної та критичної рефлексії: історія досліджень. *Питання літературознавства*. 2015. Вип. 91. С. 123–136. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pl_2015_91_12
7. Босорка. Колективний роман-печворк. Аркуш. Сучасна україномовна платформа. URL: <https://arkush.net/book/20958>
8. Васильєв Є. Сучасна драматургія: жанрові трансформації, модифікації, новації. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2017. 532 с.
9. Дмитрієва І. П'єса-колаж та її особливості (на матеріалі п'єси Сари Кейн «Психоз 4.48»). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2016. Вип. 20 (1). С. 66–68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2016_20%281%29_21
10. Жанри і жанрові процеси в історико-літературній перспективі: монографія / за ред. О. Кеби. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2012. 224 с.
11. Жуковець А. Жанрова своєрідність часопростору в сучасній німецькій драматургії. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2019. Том 30 (69). № 3. Ч. 2. С. 166–170. DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2019.3-2/30>
12. Кембриджський електронний словник термінів. URL: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/patchwork#google_vignette
13. Кобзар О. Драма: еволюція жанру. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2005. Вип. 1. С. 38–40.
14. Коваль В. Арістотель (384–322 рр. до н. е). Поетика. Київ: Мистецтво, 1967. 129 с.
15. Кудрявцев М. Жанр комедії у світовій драматургії: генеза, еволюція, тенденції і явища. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Філологічні науки*. 2013. Вип. 32 (1). С. 177–184.
16. Лілова О. Алегорична антиномія «пороки-чесноти» як ідейно-структурна основа мораліте (на матеріалі п'єси Генрі Медволла «Природа»). *Мова і культура*. 2013. Вип. 16, т. 5. С. 79–87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mik_2013_16_5_14 – 17.
17. Лімборський І. Світова література і глобалізація. Черкаси: Брама Україна, 2011. 192 с.
18. Літературознавчий словник-довідник. 2-ге вид. Київ: Академія. 2007. 751 с.
19. Олійник К. Містерія як метажанр у драматургії ХХ століття. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки*. 2021. Вип. 2 (95). С. 18–26. URL: <http://philology.visnyk.zu.edu.ua/article/view/247285/244611>
20. Паві П. Словник театру. Л.: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка. 2006. 640 с.

21. Поліщук Я. Контекст традиції і трагедійний жанр Лесі Українки. *Вісник Житомирського державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2001. Вип. 7. С. 112–117.
22. Родчин З. Рецепція західноукраїнської трагікомедії 20–30-х років XX століття. *Філологічні трактати*. 2014. Т. 6. № 3. С. 18–22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Filtr_2014_6_3_5
23. Словник театрознавчих термінів і понять: словник / укладачі Савченко І., Ліпницька І. Київ. 2021. 144 с.
24. Струк І. Комунікативно-прагматичні особливості драматичного тексту як різновиду художнього мовлення. *Спільний українсько-румунський науковий журнал. (АПСНІМ)*. 2021. № 1 (29). С. 29–33. DOI: <https://doi.org/10.24061/2411-6181.1.2021.236>
25. Ступницька Г. Жанрові особливості комедії в англійській, німецькій, українській драматургії (кінець XIX – початок XX ст.): дисертація на здоб. наук. ступеня канд. філол. наук. Дрогобич, 2018. 296 с.
26. Ткаченко А. Мистецтво слова (Вступ до літературознавства): підручник: 2 вид. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2003. 448 с.
27. Українська літературна газета. Встановлено два всеукраїнські літературні рекорди. 2024. URL: <https://litgazeta.com.ua/news/vstanovleni-dva-vseukrainski-literaturni-rekordy/>
28. Українська літературна газета. В Україні зафіксовано літературний рекорд: «Перший колективний роман-печворк «Босорка». 2025. URL: <https://litgazeta.com.ua/news/v-ukraini-zafiksovano-literaturnyj-rekord-pershyj-kolektyvnyj-roman-pechvork-bosorka/>
29. Kane S. Complete Plays: Blasted, Phaedra's Love, Cleansed, Crave, 4.48 Psychosis, Skin. London: Methuen Drama. 2001. 268 p.